

4. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
5. Ківалова Т.С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2008. 458 с.
6. Ильин И. Общее учение о праве и государстве. Москва : АСТ, Хранитель, 2006. 510 с.
7. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран : учебник Москва : Юристъ, 1999. 599 с.
8. Ракул О.В. Система суб'єктів реалізації фіскальної політики в Україні. URL : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjKtP36ouHhAhVvx4sKHTBLBBQQFjABegQIABAC&url=http%3A%2F%2Fwww.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua%2Ffile%2FNo.41%2Fpart_3%2F33.pdf&usg=AOvVaw3XpntGwOIkOZHUF_uNgs0M.
9. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18/conv>.
10. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-p/conv>.
11. Про Державну фіскальну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-p/conv>.
12. Про Рахункову палату Закон України від 02.07.2015 № 576-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19/conv>.
13. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-p/conv>.

УДК 342.9:347.2

СУКМАНОВА О.В.

РІВНІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ОХОРОНИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті визначено рівні здійснення публічного адміністрування охорони права власності в Україні як сукупність процесів, що мають спільні якісні характеристики (стадійність, нормативна регламентованість, публічність тощо) та відмінні функції, завдання, коло суб'єктів, проте в сукупності за їх специфікою здійснюється публічне адміністрування охорони права власності. Розкрито, що публічне адміністрування охорони права власності здійснюється на таких рівнях: правотворчість, правореалізація, правозастосування та правоохоронна діяльність.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, право власності, правотворчість, публічне адміністрування, реалізація права, рівні.

В статье определены уровни осуществления публичного администрирования охраны права собственности в Украине как совокупность процессов, имеющих общие качественные характеристики (стадийность, публичность и т.д.) и отличные функции, задачи, круг субъектов, однако в совокупности с их спецификой осуществляется публичное администрирование охраны права собственности. Раскрыто, что публичное администрирование охраны права собственности осуществляется на следующих уровнях: правотворчество, правореализация, правоприменение и правоохранительная деятельность.

Ключевые слова: административно-правовая охрана, право собственности, правотворчество, публичное администрирование, реализация права, уровни.

© СУКМАНОВА О.В. – кандидат юридичних наук, докторант (Науково-дослідний інститут публічного права)

The article defines the levels of implementation of public administration of the protection of property rights in Ukraine as a set of processes having common qualitative characteristics (stage, normative regulation, publicity, etc.) and the distinctive functions, tasks, circle of subjects, however, in their totality, public administration is carried out protection of property rights. It is disclosed that public administration of property rights protection is carried out at the following levels: lawmaking, law enforcement, enforcement and law enforcement.

Key words: *administrative law protection, property rights, lawmaking, public administration, realization of law, level.*

Вступ. Ефективність правового регулювання є одним із найбільш значущих показників у праві. На жаль, останніми роками вчені-юристи нечасто звертаються до питань ефективності права. Тим часом неефективне регулювання, в принципі, позбавлене сенсу: потрібно всіма способами намагатися і на рівні правотворчості, і на рівні правореалізації сприяти виробленню дієвих, ефективних механізмів правового впливу. Масштабні катастрофічні події минулого століття довели реальність шкоди, що завдається людині внаслідок тотального контролю з боку влади, спроби держави регулювати не тільки соціальну поведінку, а й внутрішнє, духовне життя людини. Завдану шкоду ілюструє те, що ефективність права може мати й антиправовий характер і навіть суперечити головній меті самого права – реалізації принципів справедливості та гуманізму в суспільному житті [7].

З метою покращення ефективності публічного адміністрування охорони права власності в Україні задля захисту прав, свобод та законних інтересів осіб необхідно розкрити рівні здійснення такої охорони права власності.

Публічне адміністрування предметом дослідження було в працях таких вчених, як В. Авер'янов, С. Алфьоров, Ю. Битяк, К. Бугайчук, В. Галай, В. Галуцько, О. Єшук, В. Котковський, Т. Кравцова, В. Курило, Р. Мельник, В. Нагаєв, І. Невзоров, М. Онищук, І. Патерило, С. Чернов та ін.

Однак публічне адміністрування охорони права власності здійснюється на певних рівнях, які, відповідно, потребують нових викликів та досліджень.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії права, думок із цієї проблематики вчених-правників і чинного законодавства розкрити рівні здійснення публічного адміністрування охорони права власності в Україні.

Результати дослідження. Плумачний словник розкриває поняття «рівень» як ступінь якості, величина і т. ін., досягнуті у чому-небудь; ступінь чисельності освіти, культури, підготовки і т. ін. [2].

Як визначила О. Єшук, адміністративно-правова охорона здійснюється на трьох рівнях: у процесі правотворчості, коли приймаються законодавчі норми права; правозастосування, коли законодавчі норми права уточнюються, наповнюються конкретними адміністративними процедурами в процесі підзаконної правотворчості суб'єктів публічної адміністрації; правореалізації, як практичне втілення суб'єктами публічної адміністрації адміністративно-правових норм у житті суб'єктів адміністративного права з метою відновлення порушених прав, свобод чи законних інтересів фізичних та юридичних осіб [6, с. 337]. Ми погоджуємось із такою позицією О. Єшук та вважаємо за потрібне розкрити особливості рівнів публічного адміністрування охорони права власності в Україні.

Насамперед варто визначити, що рівні здійснення публічного адміністрування охорони права власності в Україні – сукупність процесів, що мають спільні якісні характеристики (стадійність, нормативна регламентованість, публічність тощо) та відмінні функції, завдання, коло суб'єктів, проте в сукупності за їх специфікою здійснюється публічне адміністрування охорони права власності.

Нині слід звернути на правотворчу діяльність органів публічного адміністрування, зокрема міністерств (інших центральних органів виконавчої влади) та покращення їх взаємодії з Верховною Радою України, яка має відбуватися в різноманітних формах та із застосуванням різних методів, що зумовлюється актуальними потребами суспільного життя. Найбільш важливими сферами в цьому ряді є фінансова, бюджетна та податкова, які потребують спільних дій органів законодавчої та виконавчої гілок державної влади або окремих дій однієї гілки влади щодо іншої і становлять предмет їх взаємовідносин. Специфічність ситуації в Україні полягає в тому, що в умовах адміністративної реформи, що перманентно триває, нова структура центральних орга-

нів виконавчої влади формується на фоні переосмислення ідеології та теоретичних конструкцій у сфері державного управління, права та економіки. Суттєве значення набуває необхідність звернення до світового досвіду проведення таких реформи, що має забезпечити від надмірного використання методу «спроб та помилок», як це часто відбувається в нашій державі протягом останніх років. Використання такого досвіду дасть змогу забезпечити безперервність та дієвість публічного адміністрування, оскільки органи публічного адміністрування зможуть використовувати механізми правотворчості, з допомогою яких можна буде оперативної та адекватно реагувати на проблеми недостатності правового регулювання певних суспільних відносин [14, с. 197].

Загалом правотворчість є результатом об'єктивного розвитку суспільних відносин, безпосередньо спрямованим на їх врегулювання. Мета, зміст і результати правотворчої діяльності зумовлюються різними факторами, які є в суспільстві, його різних сферах: рівень розвитку державно-правових інститутів, правова культура населення, форма державного устрою, правління та режиму, характер ментальності суспільства тощо. Варто зауважити, що ефективність правотворчої діяльності залежить від врахування цих факторів, а також принципів правотворчої діяльності, додержання яких допомагає уникати помилок і створення неефективних правових норм та, крім цього, сприяє підвищенню правової культури фізичних і юридичних осіб тощо [5, с. 59].

Теоретик П. Рабінович розкриває правотворчість як діяльність компетентних державних органів, уповноважених державою громадських об'єднань, трудових колективів або (у передбачених законом випадках) усього народу чи його територіальних спільностей зі встановлення, зміни чи скасування юридичних норм [17, с. 103]. Своєю чергою, О. Скакун визначила правотворчість як правову форму діяльності держави за участю громадянського суспільства (у передбачених законом випадках), пов'язану зі встановленням (санкціонуванням), зміною, скасуванням юридичних норм [19, с. 293].

С. Михалюк розкриває правотворчість як складне соціальне явище, що має одночасно правову та управлінську природу. Це одна з форм державного управління синтезуючого, цілеспрямованого, свідомо-прогностичного характеру. У процесі правотворчої діяльності суб'єкти державного управління виявляють потребу в правовому регулюванні певних суспільних відносин, встановлюють основні питання, які потребують правової регламентації, здійснюють вибір цілей правового регулювання, об'єктів, методів, засобів і термінів правового впливу шляхом створення нових правових норм, скасування, зміни, доповнення, призупинення, продовження, поширення й обмеження дії раніше прийнятих правових норм. Роль правотворчості в державному управлінні варто розглядати крізь призму «відповідності-невідповідності» правотворчої діяльності її результату – якісному нормативно-правовому акту, реалізація/застосування якого, своєю чергою, впливає на якість та ефективність державного управління [14, с. 197].

Крім того, С.М. Мельничук правотворчість визначив як неоднотипне явище, що являє собою багату за змістом діяльність. Як у минулому, так і нині немає єдиної позиції щодо односторонності трактування підстав відмінності правотворчої діяльності. Незважаючи на це, правотворчість у тому чи іншому вигляді є процесом творення позитивного права, що відповідає й забезпечує функціонування держави, правова система якої орієнтована на розуміння права як загальнообов'язкової форми рівності, свободи і справедливості, де критерієм є сама людина, її права і свободи, які й мають визначати зміст, сутність і застосування законів, а також діяльність усіх органів державної влади [13, с. 11].

Таким чином, правотворчість є початковим рівнем здійснення публічного адміністрування, адже завдяки цій діяльності суб'єкти публічної адміністрації, здійснюючи свої виконавчо-розпорядчі повноваження, встановлюють, змінюють чи скасовують адміністративно-правові норми, на основі яких виникають правовідносини з охорони права власності з метою регулювання таких правовідносин, захисту прав, свобод та законних інтересів осіб у сфері власності.

Зрозуміло, що право цікавить суспільство й окрему особу винятково як дієвий механізм регулювання суспільних відносин. Щоб виконувати свої функції у суспільстві, право має діяти. Процес втілення юридичних норм у реальні суспільні відносини, у поведінку та діяння суб'єктів права називається реалізацією юридичних норм, або правореалізацією. Реалізація права – це втілення його вимог через відповідні форми поведінки суб'єктів права (державних органів, посадових осіб, громадських організацій, громадян тощо) [12, с. 147–150].

Найбільш змістовною щодо побудови юридичної теорії класифікацією форм правореалізації є їх поділ залежно від характеру правореалізаційних дій суб'єктів. За цим критерієм виокремлюють такі форми реалізації права: виконання, дотримання, використання, застосування. При цьому варто зауважити, що виділення застосування юридичних норм як самостійної форми

правореалізації пов'язано зі специфічним складом суб'єктів, які можуть реалізувати юридичну норму в цій формі (про це йтиметься далі), та з тим, що ця форма правореалізації існує завжди у тісному зв'язку з іншими формами останньої (виконанням, дотриманням і використанням юридичних норм). Виконання юридичних норм – це форма реалізації зобов'язальних юридичних норм, що полягає в активній поведінці суб'єктів, яку останнім приписує здійснити юридична норма, незалежно від бажання чи небажання поводитися вказаним у нормі чином. Особливістю виконання юридичних норм є те, що ця форма реалізації пов'язана з активним поведінням суб'єктів, тобто вони здійснюють дії відповідно до юридичних норм, активно виконують покладені на них цими нормами обов'язки [12, с. 147–150].

Зазначені три форми реалізації права – виконання, дотримання та використання – це форми, за яких юридичні норми втілюються в життя безпосередніми діями самих суб'єктів суспільних відносин, без прямого залучення до процесу їх реалізації уповноважених державою органів (посадових осіб). Тому їх називають «формами безпосередньої реалізації права». У цих формах реалізується великий масив юридичних норм права, однак не всі норми [12, с. 147–150].

Таким чином, право реалізація є найбільш об'ємним рівнем публічного адміністрування охорони права власності, адже здійснюється широким колом суб'єктів як публічного права, так і приватними особами у трьох формах – виконання, дотримання та використання права, з метою втілення норм права у суспільні відносини.

Є чимало випадків, коли дотримання, виконання і використання є недостатніми для забезпечення повної реалізації юридичних норм, а вимагають залучення в цей процес компетентних (уповноважених державою) суб'єктів (органів, посадових осіб), які наділені у встановленому порядку державно-владними повноваженнями. В такому разі виникає потреба у специфічній формі правореалізації – правозастосуванні (застосуванні) юридичних норм [12, с. 147–150].

Застосування права від інших форм його реалізації відрізняє те, що тут неможлива бездіяльність (пасивна поведінка, як при дотриманні норм), право на правозастосовну діяльність поєднується з обов'язком її здійснення. Правозастосування має похідний характер, оскільки забезпечує реалізацію права третіми особами. Застосування одних норм одночасно потребує дотримання, виконання і використання інших, а отже, правозастосування – комплексна правореалізуюча діяльність [15, с. 424].

Теоретики права вважають, що застосування права – це форма реалізації юридичних норм уповноваженими державою органами (посадовими особами), яка полягає в розгляді конкретного юридичного питання, справи, проблеми тощо і винесенні індивідуального рішення, обов'язкового для його адресатів. Застосування юридичних норм у передбачених законодавством випадках виступає неодмінною організаційною передумовою реалізації юридичних норм суб'єктами права, внаслідок чого його соціальним призначенням є організація та забезпечення втілення у життя юридичних норм і забезпечення їх реальної дії у найважливіших суспільних відносинах [12, с. 147–148].

Водночас необхідно зазначити і відособленість (самостійність) правозастосування від інших форм реалізації права:

- по-перше, низка правових норм не може бути реалізована без актів застосування права (наприклад, норми, що встановлюють юридичну відповідальність за правопорушення);

- по-друге, якщо використання та дотримання права типові для діяльності громадян і приватних юридичних осіб у сфері громадянського суспільства, то застосування права типове для суб'єктів публічного права (здійснення влади, управління, правосуддя). Окремі державні органи, приміром суди, існують лише для правозастосування;

- по-третє, власне правозастосування породило процесуальне право – комплекси правових норм, що визначають порядок, процедуру реалізації і охорону матеріально-правових норм;

- по-четверте, на матеріалах правозастосовного процесу як найбільш формалізованого способу реалізації права теоретично розроблено стадії правореалізації, прийоми тлумачення правових норм, типові способи вирішення юридичних ситуацій – те, що (в згорнутому вигляді) властиве будь-якій формі реалізації права [11, с. 388–389].

Отже, правозастосування – це діяльність усіх суб'єктів права з використання правових норм, тобто фактично є особливою, більш складнішою формою правореалізації, поєднує у собі всі властивості правореалізаційних стадій, які використовуються одночасно (тобто складники правореалізації – виконання, дотримання, використання норм права – в сукупності становлять правозастосування).

Далі варто розкрити саме правоохоронний рівень публічного адміністрування охорони права власності в Україні.

Загальновідомо, що правоохоронна функція становить комплексний пріоритетний напрям державної політики. Зміст правоохоронної функції становить забезпечення охорони права і правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу, у тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку. Правоохоронну функцію характеризує цілісність і внутрішня узгодженість, організованість і цілеспрямованість, стабільність і постійність, однорідність і різноплановість. Правоохоронна функція ґрунтується на принципах верховенства права, законності, пріоритету прав і свобод людини і громадянина, самостійності, професійності, прозорості та ефективності. Правоохоронна функція реалізується у відповідних правових і організаційних формах за допомогою державно-владних методів переконання та примусу. Реалізація правоохоронної функції вимагає її своєчасного забезпечення достатніми матеріально-технічними, фінансовими та кадровими ресурсами, формування адекватної нормативно-правової та організаційної основи правоохоронної діяльності [20, с. 852].

Вчені розкрили, що правоохоронним функціям притаманні такі основні ознаки:

- правоохоронна функція становить комплексний пріоритетний напрям державної політики;
- зміст правоохоронної функції становить забезпечення охорони права і правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу, у тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку;
- правоохоронну функцію характеризують цілісність і внутрішня узгодженість, організованість і цілеспрямованість, стабільність і постійність, однорідність і різноплановість;
- правоохоронна функція ґрунтується на принципах верховенства права, законності, пріоритету прав і свобод людини і громадянина, самостійності, професійності, прозорості та ефективності;
- правоохоронна функція реалізується у відповідних правових і організаційних формах за допомогою державно-владних методів переконання та примусу;
- реалізація правоохоронної функції вимагає її своєчасного забезпечення достатніми матеріально-технічними, фінансовими та кадровими ресурсами, формування адекватної нормативно-правової та організаційної основи правоохоронної діяльності [20, с. 851];
- правоохоронна функція держави заснована на законі;
- правоохоронна функція спрямована на об'єкти, склад яких залежить від етапу розвитку суспільства і від політичних факторів, що визначають напрями правоохоронної діяльності;
- правоохоронна функція, її зміст органічно пов'язані з правом та праворозумінням у суспільстві;
- у правоохоронній функції держави найбільш чітко виражається нерозривний зв'язок держави і права, їх взаємовплив;
- правоохоронна функція сучасної держави формується і реалізується під впливом цілого комплексу об'єктивних і суб'єктивних факторів.

На процес здійснення правоохоронної функції держави впливають характеристики носіїв загрози об'єктам правоохорони, в тому числі їх кількість, якісні параметри, місцезнаходження тощо. Насамперед, йдеться про злочинність як суспільне явище, її інтенсивність, організаційні можливості. По-друге, істотний вплив на правоохоронну функцію держави вчиняє рівень економічного розвитку суспільства. По-третє, наявність підготовлених кадрів у правоохоронній сфері. По-четверте, ставлення до процесу здійснення цього напрямку діяльності держави населення, іншими словами, стан правосвідомості якраз у цьому аспекті. Зрештою, по-п'яте, ефективність здійснення правоохоронної функції держави залежить від здатності політичного керівництва держави приймати ті чи інші рішення у цьому напрямі [4, с. 7–8; 8, с. 11–13].

Таким чином, особливу роль у публічному адмініструванні охорони права власності відіграє правоохоронна діяльність, яка здійснюється уповноваженими органами державної влади, які мають професійні знання та навички та реалізують правоохоронну функцію держави шляхом прийняття обов'язкових до виконання рішень та здійснення публічно-охоронної діяльності з метою виявлення, попередження та припинення правопорушень у сфері права власності.

Висновки. Усе вищевикладене дає підстави вважати, що:

- правотворчість є початковим рівнем здійснення публічного адміністрування, адже завдяки цій діяльності суб'єкти публічної адміністрації, здійснюючи свої виконавчо-розпорядчі повноваження, встановлюють, змінюють чи скасовують адміністративно-правові норми, на основі яких виникають правовідносини з охорони права власності з метою регулювання таких правовідносин, захисту прав, свобод та законних інтересів осіб у сфері власності;
- правореалізація є найбільш об'ємним рівнем публічного адміністрування охорони права власності, адже здійснюється широким колом суб'єктів як публічного права, так і приватними

особами у трьох формах – виконання, дотримання та використання права з метою втілення норм права у суспільні відносини;

– правозастосування – це діяльність усіх суб'єктів права з використання правових норм, тобто фактично є особливою, більш складнішою формою правореалізації, яка поєднує у собі всі властивості правореалізаційних стадій, які використовуються одночасно (тобто складники правореалізації – виконання, дотримання, використання норм права в сукупності становлять правозастосування);

– особливу роль у публічному адмініструванні охорони права власності відіграє правоохоронна діяльність, яка здійснюється уповноваженими органами державної влади, які мають професійні знання та навички та реалізують правоохоронну функцію держави шляхом прийняття обов'язкових до виконання рішень та здійснення публічно-охоронної діяльності з метою виявлення, попередження та припинення правопорушень у сфері права власності.

Отже, рівні здійснення публічного адміністрування охорони права власності в Україні – сукупність процесів, що мають спільні якісні характеристики (стадійність, нормативна регламентованість, публічність тощо) та відмінні функції, завдання, коло суб'єктів, проте в сукупності за їх специфікою здійснюється публічне адміністрування охорони права власності.

Список використаних джерел:

1. Барандич С. Правозастосування в сучасному вимірі юридичної науки. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 1–7.
2. Білодід І.К. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). *Онлайн версія*. 2018. URL: <http://sum.in.ua/s/rivenj>.
3. Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Адміністративне право України. Повний курс : підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
4. Горінецький Й.І. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2005. 20 с.
5. Гусаров С.М. Поняття та сутність правотворчості в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 2. С. 55–59.
6. Єщук О.М. Адміністративно-правова охорона: теорія, практика та перспективи розвитку : дис... докт. юрид. наук : 12.00.07. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2017. 464 с.
7. Завальнюк В.В. Ефективність права: антропологічний та євроінтеграційний аспекти. *LEX PORTUS*. 2017. № 1 (3). С. 39–49.
8. Кобзар О.Ф. Підходи щодо визначення поняття правоохоронної функції держави. *Юридична наука*. 2015. № 9. С. 7–13.
9. Лепех Ю.С. Про функції правотворчості органів публічного управління. *Університетські наукові записки*. 2018. № 2. С. 36–43.
10. Личенко І.О. Теоретико-правові основи реалізації органами публічного управління адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян України у сфері власності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Юридичні науки*. 2015. № 824. С. 50–59.
11. Малько А.В. Проблемы теории государства и права : учебник. Москва : Юрлитинформ, 2012. 592 с.
12. Машков А.Д. Теорія держави і права: підручник. Київ : Дакор, 2015. 491 с.
13. Мельничук С.М. Правотворча діяльність – провідна правова форма здійснення функцій держави: теоретико-прикладний аспект. *Інформація і право*. 2016. № 1. С. 5–11.
14. Михалюк С. Правотворчість як складова державного управління. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2009. Вип. 1. С. 192–197.
15. Нерсесянц В.С. Проблемы общей теории права и государства : учебник для вузов. Москва : НОРМА, 2006. 832 с.
16. Оніщенко Н.М. Дія права: інтегративний аспект : монографія. Київ : Юридична думка, 2010. 360 с.
17. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник. Київ : Атіка, 2001. 176 с.
18. Сердюк І.А. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «правотворчість». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 69–78.
19. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
20. Соколенко О.Л. Поняття та ознаки правоохоронної функції держави як основи правоохоронної діяльності. *Форум права*. 2012. № 4. С. 847–852.